

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ДИПЛОМАТИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ ГЕННАДІЯ УДОВЕНКА ПРИ МЗС
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ
ІМЕНІ ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО

Сучасна філологія: теорія та практика

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

15 травня 2020 року

м. Київ

Київ – 2020

<i>Зус Є. А., Кіндрась І. В.</i> ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНІ МОВЛЕННЄВІ АКТИ В СУЧАСНОМУ ТУРЕЦЬКОМУ МОВЛЕННІ НА МАТЕРІАЛІ КІНОФІЛЬМУ «İÇİMDEKİ SES».....	138
<i>Іванчик О. В.</i> ПОЕЗІЯ Т. ШЕВЧЕНКА В ПЕРЕКЛАДАХ ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ.....	145
<i>Івасишин Т. М., Ничитайло І. М.</i> ТЕРМІНОТВОРЕННЯ В КРИМІНАЛІСТИЦІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	148
<i>Івасишина Т. А., Руденко І. В., Опацька Є. О.</i> ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЖІНКАУ ФРАНЦУЗЬКИХ, ПОЛЬСЬКИХ, РОСІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ.....	151
<i>Івкіна О. Д., Каиштан Т. В.</i> СОЦІАЛЬНА МЕРЕЖА ЯК ЗАСІБ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: МАНІПУЛЮВАННЯ.....	157
<i>Калениченко М. М.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИВЧЕННЯ БЛИЗЬКОСПОРІДНЕНИХ МОВ.....	159
<i>Карпова К. С.</i> LINGUISTIC PHENOMENON “WORD OF THE YEAR” AND ITS VERBAL CHARACTERISTICS.....	163
<i>Каиштан Т. В.</i> ІНТЕРНЕТ-ТРОЛІНГ ЯК НЕГАТИВНЕ ЯВИЩЕ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	165
<i>Каишуба А. М., Щербіна Т. Р.</i> ВПЛИВ КИТАЙСЬКОЇ ТРАДИЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ НА МЕТАФОРІЧНІСТЬ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У КИТАЙСЬКІЙ МОВІ НА ОСНОВІ КОНЦЕПТУ «气».....	167
<i>Книженко О. О., Шамара О. В.</i> МОВНА КУЛЬТУРА В СУЧАСНІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ.....	170
<i>Ковальчук І. В.</i> МАСОВА КОМУНІКАЦІЯ У СУЧАСНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРІ: КОМПОНЕНТИ І ОСОБЛИВОСТІ.....	172
<i>Кожуховський О. Г.</i> PROBLEME DE L'INTERJECTION.....	175
<i>Козачук А. М.</i> МЕТОДИКА ВИМІРЮВАННЯ (ДЕ)КОМПРЕСІЇ У ПЕРЕКЛАДАХ ТЕКСТІВ ПІСЕНЬ.....	178
<i>Коломієць С. С., Федорчук А. О.</i> НОВІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ У ФАХОВІЙ МОВІ «ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ».....	183
<i>Кондратюк Л. М.</i> ПАМ'ЯТЬ ОСОБИСТОСТІ. ДО ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ДРУКУ КНИЖКИ ПРО ЛИСТУВАННЯ ГРИГОРІЯ КОЧУРА З МИКОЛОЮ ЛУКАШЕМ 1957-1971 РОКІВ.....	189
<i>Коров'яковська К. С., Івасишина Т. А.</i> ЖІНОЧІ ІМЕНА ЯК СПЕЦИФІЧНА ОНОМАСТИЧНА ЛЕКСИКА.....	196
<i>Котвицька В. А.</i> ZUR STRUKTUR VON NEUBILDUNGEN IN DER DEUTSCHEN SPRACHE (DARGESTELLT AM BEISPIEL DER PROSAWERKE).....	199
<i>Крайова О. В., Аксанов Т. Ш.</i> ВРАХУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПРИ ВІДБОРІ ВІДЕО МАТЕРІАЛІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	201
<i>Кур'янінова А. Ю., Біляніна В. І.</i> ПОЛЯРНІСТЬ ПОГЛЯДІВ САНЬ ДУАНЬМУ ТА ФЕНА ШЕНЛІ НА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДІЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....	203
<i>Кушніров М. О.</i> ПРАВНИЧИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКРИВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ У МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ: ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА.....	208

ceux qui veulent comprendre la formation et le fonctionnement de cette classe lexicale en français d'aujourd'hui et ont à se perfectionner dans la pratique.

Références:

1. Brøndal V. Essais de linguistique générale, Copenhague, 1943.
2. Brun-Laloin L. Interjection, langage et parole. Revue de philologie française, t. XLII, Paris, 1930.
3. Brunot F. La pensée et la langue, Paris, 1953.
4. Damourette J. et Pichon E. Des mots à la pensée, t. 2, Paris . 1911 – 30.
5. Grammaire Larousse du français contemporain, Paris, 1981.
6. Karcevsky S. Introduction à l'étude de l'interjection. Cahiers , Saussure, I, Genève, 1941.
7. Larousse lexis, Paris, 1979.
8. Le Bidois G. et R. Syntaxe du français moderne, Paris, 1971.
9. Marouzeau J. Notre langue, Paris, 1955.
10. Petit Robert, Paris, 1979.
11. H. Tesnière L. Eléments de syntaxe structurale, Paris, 1959.

*Козачук А. М., кандидат філологічних наук,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ*

The article covers a quantitative aspect of the song lyrics translation dealing with the method of measurement of compression and decompression. The degree of compression and decompression is subject to calculating and depends on the ratio of the number of syllables in the source text and its literary rough translation. The research relies on translation of the lyrics of Lithuanian modern pop-songs into Ukrainian.

Key words: Lithuanian-Ukrainian translation, pop-music, ratio, song translation.

МЕТОДИКА ВИМІРЮВАННЯ (ДЕ)КОМПРЕСІЇ У ПЕРЕКЛАДАХ ТЕКСТІВ ПІСЕНЬ

Сучасна поп-музика належить одночасно до декількох сфер життя людини. Перш за все, серед них можна назвати культуру в її широкому сенсі, оскільки пісня поєднує в собі декілька видів мистецтва – музику та літературу, а також, якщо розглядати процес виконання пісні, то і хореографію з елементами ораторського мистецтва. По-друге, поп-музика, як комерційний жанр, тісно пов'язана з економікою, оскільки шоу-бізнес ставить на меті отримання прибутку авторами, виконавцями та ін. За умови використання відповідних технологій, музичний твір може стати популярним не лише в межах однієї країни, але і в регіоні, на континенті, або у світі. Відомі випадки, коли тексти пісень перекладають, пристосовуючи їх до місцевої аудиторії з метою підвищення популярності. Проте особливості перекладів такого типу текстів у наш час мало досліджені і залишаються **актуальними**.

Огляд публікацій на цю та дотичні теми показав, що С. Єрмоєнко та інші розглядали явище компресії у перекладі. Проблеми аудіовізуального перекладу та перекладу пісень вивчали О. Баглай, К. Дубовий, Г. Кузенко, Л. Пенрод та інші.

Мета статті – представити методику вимірювання компресії та декомпресії у перекладі текстів пісень та запропонувати перспективу її подальшого використання. **Завдання** – показати на конкретних прикладах потребу та можливість застосування математичних методів для визначення ступеня такої компресії.

Наше дослідження базується на перекладацькому проєкті, в межах якого було здійснено переклад українською мовою текстів декількох сучасних литовських пісень, що належать до жанру комерційної поп-музики. Новизна самого проєкту також полягала в обраній для перекладу мовній парі – литовсько-українській, оскільки широкому загалу не відомі часті спроби роботи у цьому напрямі перекладу, особливо без використання мов-посередників.

Оскільки тексти пісень, на основі яких було здійснено проєкт, складаються із рядків, саме рядок був обраний для типу одиниці вибірки, і саме рядок буде нашою основною одиницею перекладознавчого аналізу.

Текст пісні, як жанр, має свої особливості. З одного боку, це текст поетичний, що зумовлює дотримання перекладачем певних правил та вимог, які висуваються для перекладу поезії. Водночас, на нашу думку, до такого типу перекладу висуваються і додаткові вимоги, де-в-чому подібні до тих, що є традиційними в аудіовізуальному перекладі. Наведемо деякі паралелі.

Розглядаючи особливості кіноперекладу, Г. Кузенко зазначає потребу перекладача у штучному скороченні або розширенні тексту, що зумовлюється зокрема різницею темпу та граматичних структур мов оригіналу та перекладу [7, с. 71]. При перекладі текстів пісень також доводиться скорочувати або додавати текст, оскільки, згідно з нашим матеріалом дослідження, граматичні структури української та литовської мов відрізняються. Оскільки проміжною ланкою перекладу тексту пісні у досліджуваному проєкті був буквальный переклад, ми вважаємо за доцільне розглядати його, як матеріал для визначення ступеня змін у кількості складів, яку необхідно здійснити перекладачу для отримання адекватного перекладу. Інші аспекти цього процесу ми у цій статті не висвітлюємо, оскільки вони потребують окремої публікації.

Наприклад, рядок *Auštanti viltis užplūs vėl mano gatvę* [10] буквально означає «Надія, що наближається, наліне знову на мою вулицю». Активний дієприкметник *auštanti* не має відповідної граматичної форми в українській мові й у випадку перекладу прози найчастіше відтворюється підрядним реченням. Дієслово *užplūs* у цьому випадку перехідне і є валентним із прямим додатком, що виражений іменниковим словосполученням *mano gatvę*, що складається з присвійного невідмінюваного займенника та іменника у знахідному відмінку. Таким чином, довжина оригінального рядка складає 12 складів, а буквального перекладу – 20. Для створення такого перекладу, в якому цей рядок можна було би проспівати під ту саму мелодію, неминуче скорочення тексту – *Знову вдень у дім надія завітала* [6]. Як бачимо, без змін залишилися лише лексеми *знову* і *надія*. Лексема *вдень* з'явилася у тексті у результаті логічного розвитку та заміни,

зумовленої ширшим контекстом, оскільки зміст цього рядка в оригіналі пов'язаний зі змістом попереднього рядка, в якому йдеться про ніч, яка віддаляється. Також відбулася заміна лексеми *налинати* на *завітати*, що є контекстуальним синонімом, і спостерігається трансформація – конкретизація, коли замість лексеми *вулиця* у перекладі використано лексему *дім*. Використані трансформації дозволили отримати текст перекладу довжиною 12 складів, як і текст оригіналу. У перекладі також збігається з оригіналом і розстановка наголосів, але ми на цьому також не зосереджуємося у нашій статті, оскільки це виходить за межі її теми.

Вимога до збігів реплік за довжиною також згадується у праці К. Дубового, який пов'язує таку вимогу з артикуляцією [4, с. 34]. Хоча візуальне сприйняття і не настільки важливе у перекладі тексту пісні, але артикуляція знаходить своє відображення в елементах звукосимволізму та фонетичної подібності окремих звуків, перш за все, покладених на ноти найбільшої тривалості.

Наприклад, у рядку *Bundančia aušra ryte* [8] найтриваліші склади виділені напівжирним форматуванням. Буквальний переклад «*Прокинеться зоря зранку*» по-перше, має 8 складів у порівнянні з 7 складами оригіналу; по-друге, відрізняється ритмом та розстановкою наголосів. У тексті перекладу цей рядок виглядає так: *І зійде моя зоря* [2]. Серед трансформацій спостерігаємо вилучення лексеми *зранку*, що компенсується семантикою лексем *зійти* і *зоря* та зменшує лексичні втрати у перекладі. Натомість отримуємо рядок, у якому наголошені склади збігаються з нотами найбільшої тривалості, а також фонетичну подібність до голосних фонем у цих двох складах в оригіналі та перекладі.

Серед праць, присвячених перекладу текстів пісень, відзначимо статтю Л. Пенрод, в якій розглядаються така його особливість, як триєдиність із просодичного, поетичного та семантичного компонентів [9, с. 70].

Про функціональний переклад текстів пісень пише також О. Баглай. У праці констатується висока частота використання різних трансформацій, серед яких диференціація, конкретизація, генералізація значень, смисловий розвиток, антонімічний переклад, перестановки, заміни та інші [1, с. 22].

У створеній нами вибірці з 95 пар рядків немає жодного, який би не містив трансформацій, а в низці рядків їх відразу по декілька. Наприклад, рядок *Nebegriš jau tai, kas buvo* [10] буквально означає «*Не повернеться вже те, що було*», але у художньому перекладі виглядає так: *Зникла вся любов, послухай* [6]. Тут спостерігаємо антонімічний переклад, конкретизацію значення, додавання та інші. Здебільшого їх використання зумовлене тим, що оригінальна фраза має 8 складів, а буквальний переклад – 10.

У наведених прикладах ми всюди спостерігаємо збільшення кількості складів у буквальному перекладі порівняно з оригіналом. Тут випадає вести мову про різновид симбіозу мовної економії та мовної надмірності – якщо у деяких випадках відбувається вилучення лексем, семантика яких може бути компенсована контекстом, то в інших – додавання, зумовлене ритмом та римою. Але головна мета використання таких трансформацій – домогтися однакової у порівнянні з оригіналом кількості складів та розстановки наголосів. Беручи до уваги твердження С. Єрмоєнко про те, що компресія у перекладі пов'язана переважно із

перетвореннями граматичних конструкцій [5, с. 24], ми можемо зробити уточнення і зазначити, що у перекладі текстів пісень компресія також знаходить своє вираження у зменшенні кількості складів.

Як бачимо, співвідношення кількості складів оригіналу та буквального перекладу нерівномірне, що порушує питання про можливість визначення ступеня таких змін.

Позначимо кількість складів оригіналу змінною s , у буквальному перекладі – змінною l , у художньому – t . Процес перекладу з точки зору кількості складів можна представити такою формулою логічних операцій: $s \rightarrow l \rightarrow t$. При цьому очевидно, що за умов адекватного перекладу кількість складів оригіналу та остаточного варіанту перекладу має збігатися: $\forall(s=t)$. Ми припускаємо, що кількість складів у буквальному перекладі може відрізнятись від оригіналу: $(s=l) \vee (s \neq l)$. Якщо $s < l$, то для виконання перекладу необхідно застосувати компресію, якщо $s > l$, то – декомпресію.

Позначимо коефіцієнт компресії у перекладі текстів пісень змінною c . Для його обчислення необхідно знайти відношення кількості складів у буквальному перекладі до кількості складів в оригіналі: $c = \frac{l}{s}$.

Таким чином, компресія застосовується у такому випадку: $s < l \Rightarrow c > 1$, а декомпресія у такому: $s > l \Rightarrow c < 1$. У випадку $s = l \Rightarrow c = 1$ можна вести мову про нульову компресію.

Застосуємо виведені формули на практиці. Наприклад, рядок *Šildysiu, kol plaks širdis* [8] налічує 6 складів, його буквальний переклад «Зігріватиму, доки б'ється серце» – 11, в результаті трансформацій отримуємо знову 6: *Серцем я для тебе б'юсь* [2]. Обчислимо коефіцієнт компресії: $c = \frac{11}{6} = 1,83$.

В іншій пісні, у рядку *Ten, kur vyšnių sodai* [11] також 6 складів, у буквальному перекладі «Там, де вишневі сади» – 7, в остаточному варіанті перекладу, *Там, де вишні квітнуть* [3] – 6. Коефіцієнт компресії становить $c = \frac{7}{6} = 1,17$ і наближається до 1.

В такому самому рядку іншого куплету *Ten rudiuo jai eina* [11] також 6 складів, проте у буквальному перекладі їх 5: «Там осінь вже йде». Остаточний варіант перекладу має 6 складів: *Там приходить осінь* [3], а коефіцієнт компресії менше 1: $c = \frac{5}{6} = 0,83$. У цьому випадку для отримання адекватного перекладу необхідно застосувати декомпресію.

У цій самій пісні є також рядок *Užrakintos į tylos taures* [11], який у буквальному перекладі можна представити, як «Замкнених у тихі келихи», в остаточному варіанті перекладу – *Сяяти із келихів крізь скло* [3]. У цьому рядку всі три представлені компоненти мають 9 складів, тобто коефіцієнт компресії становить $c = \frac{9}{9} = 1$. Це приклад описаної нами вище нульової компресії.

Як бачимо, у другій групі прикладів коефіцієнт компресії знаходився у проміжку $0,83 \leq c \leq 1,83$. Це свідчить про те, що у першому випадку для виконання адекватного перекладу потрібно було значним чином зменшити кількість складів, у другому – не у такій мірі, а у третьому – взагалі додати один склад.

Таким чином, компресія та декомпресія у перекладі текстів пісень неоднорідна і має різний ступінь у кожному конкретному випадку. Ступінь компресії може бути вимірний кількісно і виражений конкретним числовим значенням коефіцієнту компресії.

Отримані результати дослідження можуть бути застосовані для розгляду інших напрямків перекладу та використані для стилеметричних досліджень у галузі перекладознавства та контрастивної лінгвістики.

Література:

1. Баглай О. Функціональний спосіб перекладу вокальних та віршованих творів / О. Баглай // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія. – 2014. – Вип. 708–709. – С. 19–22.
2. Геніте В. Як літо я знайду / пер. А. Комарівський // Клуб поезії. – 2016. – Режим доступу: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=689394>.
3. Друнгіте Е. Там / пер. А. Комарівський // Клуб поезії. – 2016. – Режим доступу: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=688584>.
4. Дубовий К. В. Помилки і втрати у закадровому перекладі художнього фільму / К. В. Дубовий // Філологічні трактати. – 2015. – №3, Том 7. – С. 33–38.
5. Єрмоменко С. В. Компресія при перекладі з української мови на англійську / С.В. Єрмоменко // Записки з романо-германської філології. – 2017. – Вип. 2 (39). – С. 22–28.
6. Звонкус Д. Пізно вже / пер. А. Комарівський // Клуб поезії. – 2017. – Режим доступу: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=720322>.
7. Кузенко Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови) / Г. М. Кузенко // Одеський лінгвістичний вісник. – 2017. – №9, Том 3. – С. 70–74.
8. Katažina – Po vasaros dangum / V. Genytl (aut.) // Dainų tekstai. – 2014. – Prieigos rejuimas: <http://dainutekstai.lt/r830346/katazina-po-vasaros-dangum.html>.
9. Penrod L. Adventures in Music Translation: Italian Songs and Arias (aka “The Yellow Book”) and Me / L. Penrod // TranscUlturAl. – 2017. – Nr.9.1. – P. 63–77. – Access mode: <https://doi.org/10.21992/T9VK7J>.
10. Studentas – Per vėlai / D. Zvonkus (aut.) // Dainų tekstai. – 2012. – Prieigos rejuimas: <http://dainutekstai.lt/r281869/studentes-per-velai.html>.
12. Ten Juodujai / G. Papkevičius (dain.) ; E. Drungitl (aut.) // Dainos.lt. – 2010. – Prieigos rejuimas: <http://www.dainos.lt/dainos/ten-zodziai-gytis-paskevicius>.

*Коломієць С. С., кандидат педагогічних наук, доцент;
Федорчук А. О.*

Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського, м. Київ